

Hotelszobák lakója: Ady, Verlaine, Porché

Adynak egy tizenkétsoros verse — *A hotelszobák lakója* —, amely a Vér és Arany c. kötetben jelent meg (1907), eddig nem hívta föl különösebben a kritika figyelmét. Pedig Ady-nak individualista, önmagáról, egyéni sorsáról szóló versei között azok közé tartozik, amelyek számos sorstársának érzelmeit fejezik ki és szinte általános azonosulást, együttérzést keltettek, emberi érvényre emelkedhettek. Földessy Gyula *Ady minden titkait* kutatva (1949, 40) csupán az öreg legény magános életének, a „Tűzhely-bánat”-nak túlnyomatékosítását emeli ki *A hotelszobák lakója* c. verssel kapcsolatban. Ez a kétségtelen túlnyomósítás valóban több ennél. A költő életét jellemzi, amihez hozzátartozik az egyedül-meghalás mélabúsan elképzelt drámai jelenete:

Egyedül él és sorra lakja
Olcsón a kis hotelszobákat.
...
Egy szép napon, ha összeestem,
Nem lesz kázus. Pincér jelenti
Itt vagy Svájcban vagy Budapesten:
Öreg legény, boldog legény hajh,
Harminchat szám, harmadik emelet.
(Páris.)

Az élet jellemzése, pár sorba összesűrített rajzzal és a szállodai halál: leginkább Párizsra vonatkozik, ahol a lakosságának talán a negyed része szállodai hónapos szobában lakik, — bár a költő Budapesten is élt szállodában, az 1907-ben lehetséges életforma szerint.

Elképzelt, hogy a szállodai élet-halál gondolata más „agglegény” költő lelkében is fölmerült. Könnyebben elképzelt, mint a rözse-dal, amelyet megjelenése idején tipikusan Adyra jellemző, újszerű, sőt talán mehökkentő nyelvalkotásnak éreztünk, amíg legutóbb ki nem derült róla, hogy már Kiss József egyik versében kipattant a rözselángnak és a dal ütemének összekapcsolása.¹

A hotelszobák lakója c. versnek is van párhuzama, sőt talán előzménye, a francia lírában, és éppen Verlaine életével kapcsolatban. Ismeretes, hogy Ady lefordította, részben a maga stílusába transzponálta Verlaine-nek *Mon rêve familier* c. szonettjét.² *A hotelszobák lakója* 1907-ben jelent meg kötetben. Verlaine 1896-ban halt meg, feleségétől elváltan. Ady Diósadi néven írt cikket róla *A halott költő kritikája* címmel, a Vasárnapi Ujság, 1907, 45. számában.³ Verlaine-nek a francia írókról való nyilatkozatait kommentálva.

A kérdéses szöveget, amit párhuzamba állíthatunk Ady versével, csak közvetve ismerem. Francis Carco írja *Nostalgie de Paris* c. könyvében (1941, 145); „Connaissez vous ces vers de François Porché, sur la cour Saint-François où Verlaine — libéré de la prison de Vouziers — vint se réfugier à l’Hôtel du Midi?”

Ainsi ta vie: un numéro dans un garni.
Va. Prends ta clef pendue au clou...”

Az *un numéro* (egy szobaszám), *dans un garni* (egy kisebbfajta szállodában, ahol bútorozott hónapos szoba bérelhető): párhuzamba állítható Adynak *olcsó kis hotelszobák* kifejezésével és a vers mondanivalóját sűrítetten kifejező végsorral: *Harminchat szám, harmadik emelet*. Ez a sor konkrétabb, mint a Porché *numéro*-ja és a harmadik emelet kiemelésével azt is jelzi Ady, hogy magasan levő, olcsóbb szobákban lakott...

Verlaine és Ady párizsi hotelélete valóban párhuzamot mutat. De Ady többet tud mondani önmagáról és nagyobb rezonanciával, mint Porché Verlaine-ről. Mélyebben átéli ezt az életformát, hiszen önmagáról beszél, nem egy harmadik személyről, bármilyen részvétellel van iránta Porché. Ady verse magasan fölötte áll Porché sorainak. Minden szaván érzik a meghatottság. A színimák halmazódnak („itt vagy Svájcban vagy Budapesten”) és a melankolikus sor indulatszavával együtt („öreg legény, boldog legény, hajh) négyszer hangzik föl a tizenkétsoros versben, mint valami tompán visszatérő zenei motívum.

¹ HAVAS LÁSZLÓ, Egy Ady-metaphora előzménye. ItK, 1962, 738.

² Vö. GEDEON JOLÁN: Ady és a francia irodalom, 1936. — ZOLNAI BÉLA: Nyelv és stílus, 1957, 313.

³ Idézi G. A. TOURNOUX: Bibliographie Verlaineenne, Paris, Crès, 1911. — Tournoux magyarországi adatait Rakosi Jenő és Zichy István szolgáltatták. . . Teljesebb bibliográfiát ad JOLÁN GEDEON: La fortune intellectuelle de Verlaine. Szeged, Etudes Françaises, 1933, 150–158. — Ady cikke megjelent a Vallomások és tanulmányok c. kötetben is (1944, 256). Ugyanitt van közölve Adynak Verlaine és Carrière c. cikke, amely C. Verlaine-portréjáról szól.

Francois Porché 1877-ben született a délnyugat-francia Cognac városkában. Elsősorban mint kritikus szerepel René Lalou-nak először 1940-ben megjelent „jelenkori” francia irodalomtörténetében (*Hist. de la litt. fr. contemporaine*, 3. kiad. 1946, 884). De írt Porché drámákat is 1931 körül (uo. 622). Mint költőt, Lalou (uo. 353) a tradicionista költők közé sorolja, a *Toi et Moi* „mondain” szerzője, az édeskés Paul Géraldyval egy fődél alá! Mint biográfust, Verlaine-ről írt könyvével (évszám nélkül!) szerepelteti Lalou. Tournoux Verlaine-bibliográfiája még nem ismeri. J. Gedeon (i. m. 144.) a Verlaine-életrajzot 1933-ból idézi, Porché egy tanulmányát szintén. Cl. Cuénot (*État présent des Études Verlainiennes* (1938, 63) szintén nem közöl évszámot.

François Porché *Verlaine tel qu'il fut* c. biográfiáját átnéztem (1933, budapesti Egyetemi Könyvtár, „(Rom.) Gc 12752” jelz.), de nem találtam benne utalást a Carco-idézte versre, amelynek teljes szövege eddig ismeretlen. A 348. és 426. lapon azonban jelzi Porché, hogy Verlaine 1885—1886 a cour Saint-François nevű zsákutcában, a Hôtel du Midi-ben lakott. Porché megrendítő képet rajzol Verlaine életének börtönben, azilumokban, nyomorúságos szállodákban (tulajdonképpen bútorozott házakban), kórházakban töltött hónapjairól. Élete úgy végződött (Paris, rue Descartes, 39), hogy egyedül, földön fekvve, meztelenül, holtan találták reggel, a barátnője szobájában...

Porché első verskötete 27 éves korában, 1904-ben jelent meg, *A chaque jour* címmel, amint az Enc. Ital. regisztrálja. A legközelebbi verskötete már 1909-ből való, amely azonban tartalmazhat régebben megjelent verseket is. Maga a kötet *A hotelszobák lakója* után jelent meg. Nem tudom megállapítani, hogy a Carco idézte versnek mi a címe és mikor jelent meg. Lehet, hogy az 1904-es kötetében, vagy valamelyik folyóiratban 1907 előtt. De lehet, hogy csak 1907 után. Hogy Ady olvasta-e, nem bizonyítható. Lehet, hogy az első gondolatot Porché indította benne. De lehet véletlen találkozás is. Akkor sem érdektelen, hogy Adynak, a párizsi „Bakonyba” menekülő poétának önmagáról szóló verse és Porchénak Verlaine-ről, az „átkozott költőről” szóló két sora ilyen egyező motívumban találkoznak. A motívum alapja a párizsi kisszállodák ismert berendezése: a lakó szinte személytelenül lakik a házban, a tulajdonos maga vezeti az adminisztrációt, de a lakók vele úgyszólván nem is találkoznak, csak távozáskor ráakasztják a földszinti számtáblára a szobakulcsukat, hazaérve pedig leakasztják a szögről. Bizalmi kérdés ez. A lakók voltaképpen maguk kezelik a kulcsot. Valóban, csak mint szám szerepelnek, név nélkül. „Un numéro.” „Harminchat szám.”

Zoltai Béla